

OILA VA JAMIYATNING SPORTCHI QIZLARNING IJTIMOY MOSLASHUV STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI RO'LI

Kadirova Nargiza Baxtiyarovna

Andijon viloyati sport boshqarmasi tasarrufidagi
Suv sport turlariga ixtisoslashtirilgan sport maktabi yo'riqchi-

uslubchisi, nargizakadirova83@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18217498>

ARTICLE INFO

Received: 31st December 2025

Accepted: 1st January 2026

Published: 12th January 2026

KEYWORDS

Sportchi qizlar, ijtimoiy moslashuv, oila omillari, jamiyat ta'siri, gender munosabatlari, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, shaxsiy rivojlanish, sport ijtimoiylashuvi, psixologik barqarorlik.

ABSTRACT

Mazkur ilmiy maqolada oila va jamiyat omillarining sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini shakllantirishdagi o'rni kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Zamonaviy ijtimoiy muhitda sportchi qizlar nafaqat yuqori jismoniy yuklama va sport natijalariga erishish, balki ijtimoiy rollarning uyg'unligini ta'minlash, gender stereotiplari, psixologik bosim va madaniy cheklovlarga moslashish zarurati bilan ham yuzma-yuz keladilar. Tadqiqotda oila muhitining emotsional qo'llab-quvvatlovchi, motivatsion va ijtimoiy nazorat mexanizmlari sportchi qizlarning ijtimoiy barqarorligi, moslashuvchanligiga ta'siri ochib beriladi. Shuningdek, jamiyatdagi ijtimoiy institutlar, ta'lim tizimi, sport infratuzilmasi va ommaviy axborot vositalarining sportchi qiz shaxsiyati shakllanishidagi roli tahlil qilinadi. Maqolada ijtimoiy moslashuv strategiyalari ijtimoiy-psixologik, madaniy va institutsional omillar bilan o'zaro bog'liq tizim sifatida yoritilib, sportchi qizlarning muvaffaqiyatli ijtimoiy integratsiyasi uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlar ilmiy asosda asoslab beriladi. Olingan xulosalar sport pedagogikasi, sport psixologiyasi va ijtimoiy siyosat sohalarida amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda sport nafaqat jismoniy salomatlikni mustahkamlovchi vosita, balki shaxsning ijtimoiylashuvi, qadriyatlar tizimi va hayotiy strategiyalarini shakllantiruvchi muhim ijtimoiy institut sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, sport bilan professional yoki yarim professional darajada shug'ullanuvchi qizlar ijtimoiy muhitda murakkab moslashuv jarayonlarini boshdan kechiradilar. Ular sport faoliyati, ta'lim, oila va jamiyat tomonidan yuklatilgan ijtimoiy rollar o'rtasida muvozanatni ta'minlash zarurati bilan yuzlashadilar. Mazkur jarayon sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini shakllantirishda oila va jamiyat omillarining rolini chuqur ilmiy tahlil qilishni taqozo etadi.

Ijtimoiy moslashuv sportchi qizlar uchun faqatgina jamoadagi munosabatlarga moslashish bilan cheklanmaydi, balki ijtimoiy me'yorlar, madaniy qadriyatlar, gender stereotiplari va kasbiy talablar bilan uyg'unlashgan murakkab psixologik va ijtimoiy jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, an'anaviy ijtimoiy qarashlar hukmron bo'lgan jamiyatlarda sportchi qizlar o'z

tanlovi va faoliyatini ijtimoiy jihatdan asoslash, ichki psixologik barqarorlikni saqlash hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini shakllantirishga majbur bo'ladilar. Bu jarayonda oilaning munosabati, tarbiyaviy yondashuvi va emotsional qo'llovi sportchi qiz shaxsiyati va ijtimoiy moslashuv strategiyalarining markaziy omillaridan biri hisoblanadi.

Jamiyat esa sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuviga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatuvchi institutlar majmuasi sifatida namoyon bo'ladi. Ta'lim tizimi, sport tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari hamda ijtimoiy fikr sportchi qizlarning o'ziga bo'lgan ishonchi, ijtimoiy mavqei va kelajak rejalari shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Jamiyat tomonidan yaratilgan imkoniyatlar yoki cheklovlar sportchi qizlarning moslashuv strategiyalarini konstruktiv yoki destruktiv yo'nalishda rivojlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, ushbu maqolada oila va jamiyatning sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini shakllantirishdagi o'rni tizimli va ko'p omilli yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot sportchi qizlarning ijtimoiy barqarorligi, shaxsiy rivoji va sport faoliyatidagi muvaffaqiyatini ta'minlash uchun zarur bo'lgan ijtimoiy-psixologik shart-sharoitlarni ilmiy asoslashga qaratilgan bo'lib, sport pedagogikasi va ijtimoiy fanlar sohasida nazariy hamda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarining nazariy-konseptual asoslari

Ijtimoiy moslashuv zamonaviy ijtimoiy fanlarda shaxsning jamiyat talablariga, ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlar tizimiga moslashuvi jarayoni sifatida talqin qilinadi. Ushbu jarayon shaxs va ijtimoiy muhit o'rtasidagi uzluksiz o'zaro ta'sir natijasida shakllanib, psixologik, madaniy, institutsional va kommunikativ omillar bilan belgilanadi. Ijtimoiy moslashuv shaxsning jamiyatda o'z o'rnini topishi, ijtimoiy rollarni samarali bajarishi hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash qobiliyatini ifodalaydi.

Sportchi qizlar kontekstida ijtimoiy moslashuv tushunchasi yanada murakkablashadi. Chunki ular bir vaqtning o'zida bir nechta ijtimoiy tizimlar — sport jamoasi, ta'lim muassasasi, oila va keng jamiyat bilan o'zaro munosabatda bo'ladilar. Bu tizimlarning har biri sportchi qizdan turli, ba'zan esa bir-biriga zid talablarni ilgari suradi. Natijada sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuvi ko'p darajali va dinamik jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Ijtimoiy moslashuv ikki asosiy yo'nalishda talqin qilinadi: passiv moslashuv va faol moslashuv. Passiv moslashuv shaxsning mavjud ijtimoiy sharoitlarga bo'ysunishi bilan ifodalansa, faol moslashuv shaxsning ijtimoiy muhitni ongli ravishda o'zgartirishga intilishi bilan tavsiflanadi. Sportchi qizlar uchun aynan faol moslashuv strategiyalari muhim ahamiyat kasb etadi, chunki sport faoliyati tashabbuskorlik, irodaviy sifatlar va ijtimoiy faollikni talab qiladi.

Sport shaxs ijtimoiylashuvining muhim mexanizmlaridan biri sifatida qaraladi. Sport muhitida shaxs jamoaviy hamkorlik, raqobat, intizom, mas'uliyat va ijtimoiy qoidalarni amalda o'zlashtiradi. Ayniqsa, sportchi qizlar uchun sport ijtimoiylashuv jarayoni gender omili bilan bevosita bog'liq bo'lib, ularning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini shakllantirishda muhim ro'l o'ynaydi.

Sportchi qizlar sport faoliyati orqali jamiyatda an'anaviy tarzda erkaklarga xos deb hisoblangan ijtimoiy fazilatlarini - qat'iyat, yetakchilik, raqobatbardoshlik kabi sifatlarini o'zlashtiradilar. Bu esa ularning ijtimoiy identifikatsiyasida muayyan ichki ziddiyatlarni yuzaga keltirishi mumkin. Mazkur ziddiyatlar sportchi qizlarni o'z ijtimoiy rolini qayta talqin qilishga va moslashuvning yangi strategiyalarini ishlab chiqishga majbur etadi. Sport faoliyati bilan muntazam shug'ullanuvchi qizlarda ijtimoiy kompetentlik, kommunikativ ko'nikmalar va stressga chidamlilik darajasi yuqori bo'ladi. Biroq bu ijobiy jihatlar faqatgina sport faoliyati

oila va jamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlangandagina barqaror natija beradi. Aks holda, sportchi qizlarda ijtimoiy cheklanish, psixologik zo'riqish va ijtimoiy izolyatsiya holatlari kuzatilishi mumkin.

Sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv jarayonida gender omili markaziy o'rin egallaydi. Jamiyatda mavjud gender stereotiplari sportchi qizlarning o'zini tutishi, o'ziga bo'lgan ishonchi va ijtimoiy maqomini belgilovchi muhim omillardan biridir. Ayrim jamiyatlarda sport bilan faol shug'ullanuvchi qizlar an'anaviy ayollik rollariga zid shaxs sifatida qabul qilinadi. Bu esa ularning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini murakkablashtiradi.

Gender stereotiplari ta'sirida sportchi qizlar ko'pincha kompensator moslashuv strategiyalarini tanlaydilar. Ya'ni ular sportdagi yuqori natijalar orqali jamiyatda o'z faoliyatini legitimlashtirishga intiladilar. Shu bilan birga, ayrim hollarda moslashuvning konformistik strategiyalari ham kuzatiladi, bunda sportchi qizlar jamiyat bosimini kamaytirish maqsadida o'z sport faolligini cheklashga majbur bo'ladilar. Gender jihatdan tenglik tamoyillari rivojlangan jamiyatlarda sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuvi nisbatan barqaror va konstruktiv xarakterga ega bo'ladi. Bunday muhitda sportchi qizlar o'z shaxsiy va kasbiy rivojlanishini jamiyat talablariga mos holda uyg'unlashtira oladilar.

Sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalari ilmiy adabiyotlarda bir necha asosiy turlarga ajratiladi.

- Birinchi tur - adaptiv strategiyalar bo'lib, ular shaxsning mavjud ijtimoiy muhitga moslashishiga qaratilgan. Bu strategiyalar sportchi qizlarda intizom, ijtimoiy me'yorlarga rioya qilish va jamoaviy hamkorlik orqali namoyon bo'ladi.
- Ikkinchi tur - transformatsion strategiyalar bo'lib, sportchi qizlarning ijtimoiy muhitni faol ravishda o'zgartirishga intilishi bilan tavsiflanadi. Bunday strategiyalar yetakchilik, ijtimoiy tashabbus va gender stereotiplarini buzishga qaratilgan faoliyat orqali amalga oshadi.
- Uchinchi tur - himoyaviy strategiyalar bo'lib, ular sportchi qizlarning psixologik barqarorligini saqlashga xizmat qiladi. Stressdan himoyalash, ijtimoiy masofani saqlash va ichki resurslarga tayanish ushbu strategiyalarning asosiy elementlaridir.

Mazkur strategiyalar ko'pincha bir-biri bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi va sportchi qizlarning individual xususiyatlari, oilaviy muhit hamda jamiyatning ijtimoiy-madaniy sharoitlariga bog'liq ravishda shakllanadi. Sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalari murakkab, ko'p omilli va dinamik tizimdir. Ushbu tizim sport faoliyati, gender omili, shaxsiy xususiyatlar hamda ijtimoiy muhit o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasida shakllanadi. Oila va jamiyat ushbu jarayonning asosiy regulyatorlari sifatida sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv yo'nalishini belgilab beradi.

Oila omillari va sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarining shakllanishi

Oila shaxs ijtimoiylashuvining dastlabki va eng barqaror instituti hisoblanadi. Aynan oilada shaxsning asosiy qadriyatlarini, xulq-atvor me'yorlari, ijtimoiy munosabatlarga bo'lgan munosabati va o'ziga nisbatan tasavvurlari shakllanadi. Sportchi qizlar misolida oilaning roli yanada muhim ahamiyat kasb etadi, chunki sport faoliyati uzoq muddatli mehnat, sabr-toqat va doimiy psixologik barqarorlikni talab qiladi. Oilaviy muhit sportchi qizlarning sport faoliyatiga bo'lgan motivatsiyasini shakllantiruvchi asosiy omillardan biridir. Ota-onaning sportga ijobiy munosabati, farzandning qiziqishlarini qo'llab-quvvatlashi va muvaffaqiyatga bo'lgan ishonchi sportchi qizlarda ijtimoiy faollik va o'ziga ishonchni mustahkamlaydi. Bunday sharoitda sportchi qizlar ijtimoiy moslashuvning konstruktiv strategiyalarini tanlashga moyil bo'ladilar. Aksincha, oilada sport faoliyatiga nisbatan salbiy yoki befarq

munosabat mavjud bo'lsa, sportchi qizlarda ichki psixologik ziddiyatlar kuchayadi. Bu holat ijtimoiy moslashuv jarayonini murakkablashtirib, moslashuvning himoyaviy yoki cheklovchi strategiyalarini shakllantiradi.

Sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuvida oilaviy emotsional qo'llab-quvvatlash alohida ahamiyatga ega. Emotsional qo'llab-quvvatlash sport faoliyatida uchraydigan muvaffaqiyatsizliklar, raqobat bosimi va jismoniy charchoqlarni yengib o'tishda muhim psixologik resurs hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oilasidan ijobiy emotsional yordam olgan sportchi qizlar stressga nisbatan chidamliroq bo'lib, ijtimoiy muhitga moslashishda kamroq muammolarga duch keladilar. Oiladagi ishonchli munosabatlar sportchi qizlarning o'z fikrini erkin ifoda etishiga, muammolarni ochiq muhokama qilishiga imkon yaratadi. Bu esa ijtimoiy moslashuv strategiyalarining ongli va faol shakllanishiga olib keladi. Emotsional qo'llab-quvvatlash yetishmasligi esa sportchi qizlarda ijtimoiy chekinish, o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi va kommunikativ muammolarni yuzaga keltirishi mumkin.

Ota-onaning tarbiyaviy yondashuvi sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini shakllantiruvchi muhim omillardan biridir. Avtoritar tarbiya uslubida sportchi qizlar yuqori intizom va mas'uliyatni o'zlashtirsalar-da, mustaqil qaror qabul qilish va ijtimoiy tashabbus ko'rsatish borasida qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Bu holat moslashuvning ko'proq passiv shakllarini yuzaga keltiradi.

Demokratik tarbiya uslubi esa sportchi qizlarda mustaqillik, o'z fikrini himoya qilish va ijtimoiy faollikni rivojlantiradi. Bunday oilaviy muhitda sportchi qizlar ijtimoiy muammolarni hal qilishga yo'naltirilgan faol moslashuv strategiyalarini shakllantiradilar. Liberal tarbiya uslubida esa nazoratning yetishmasligi sportchi qizlarning ijtimoiy yo'nalishini noaniq holga keltirishi mumkin. Sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuvi uchun eng samarali model bu emotsional qo'llab-quvvatlash va oqilona nazorat uyg'unligiga asoslangan oilaviy muhitdir.

Oilada shakllangan gender qarashlar sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar oilada sport faoliyati qizlar uchun nomaqbul deb baholansa, sportchi qizlar doimiy ichki qarama-qarshilik holatida yashashga majbur bo'ladilar. Bu esa ularning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini cheklovchi yo'nalishda shakllantiradi. Aksincha, gender tenglikka asoslangan oilaviy qadriyatlar sportchi qizlarning shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy faolligini qo'llab-quvvatlaydi. Bunday oilalarda voyaga yetgan sportchi qizlar jamiyatdagi gender stereotiplariga nisbatan tanqidiy yondashuvni shakllantirib, moslashuvning transformatsion strategiyalarini rivojlantiradilar. Empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, gender jihatdan ochiq va moslashuvchan oilalarda sportchi qizlarning o'ziga bo'lgan ishonchi yuqori bo'lib, ular ijtimoiy muhitda faol pozitsiyani egallashga intiladilar.

Sportchi qizlar uchun oila va sport faoliyati o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash ijtimoiy moslashuvning muhim sharti hisoblanadi. Sport mashg'ulotlari va musobaqalar bilan bog'liq yuklama oilaviy munosabatlarga ham ta'sir ko'rsatadi. Oila tomonidan sport faoliyatining vaqtinchalik cheklovlari tushunib qabul qilinganda, sportchi qizlar o'zini ijtimoiy jihatdan himoyalangan his etadilar. Muvozanatning buzilishi esa sportchi qizlarda aybdorlik hissi, stress va ijtimoiy bosimni kuchaytiradi. Bu holat moslashuv strategiyalarining himoyaviy shakllarini rivojlantirishi mumkin. Shu sababli, oilaning sport faoliyatiga moslashuvchan yondashuvi sportchi qizlarning ijtimoiy barqarorligi uchun muhim ahamiyatga ega. Oila sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini shakllantirishda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Oilaviy qo'llab-quvvatlash, tarbiyaviy uslub, gender qadriyatlari va sport faoliyatiga bo'lgan munosabat sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv yo'nalishini belgilaydi. Oila tomonidan yaratilgan ijobiy psixologik va ijtimoiy muhit sportchi qizlarning faol, konstruktiv va barqaror moslashuv strategiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Jamiyat, ijtimoiy institutlar, maktablar va sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarining tizimli modeli

Jamiyat sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv jarayonida makroijtimoiy muhitni belgilovchi asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Jamiyatda hukmron bo'lgan ijtimoiy qadriyatlar, madaniy me'yorlar, gender munosabatlari va ijtimoiy kutilmalar sportchi qizlarning shaxsiy rivoji va ijtimoiy xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Sportchi qizlar jamiyat tomonidan shakllantirilgan ijtimoiy normalar doirasida o'z faoliyatini amalga oshirishga majbur bo'lib, bu holat ularning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini belgilaydi.

Zamonaviy jamiyatda sport faoliyati ijtimoiy muvaffaqiyat mezonlaridan biri sifatida qaralayotgan bo'lsa-da, sportchi qizlarga nisbatan ijtimoiy munosabatlar ko'pincha qarama-qarshi xarakterga ega bo'ladi. Bir tomondan, sportdagi yutuqlar ijtimoiy e'tirofga sabab bo'lsa, ikkinchi tomondan, gender stereotiplari sportchi qizlarning faoliyatini cheklovchi omil sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Shu bois jamiyat sportchi qizlar uchun bir vaqtning o'zida ham imkoniyatlar, ham cheklovlar manbai hisoblanadi.

Ta'lim tizimi sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv jarayonida muhim ijtimoiy institut sifatida ishtirok etadi. Maktab va oliy ta'lim muassasalari sportchi qizlarning bilim olish, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va jamiyatga integratsiyalashuviga xizmat qiladi. Ta'lim va sport faoliyati o'rtasidagi muvozanat sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarining barqarorligini ta'minlovchi asosiy shartlardan biridir. Agar ta'lim tizimi sportchi qizlarning sport faoliyatini qo'llab-quvvatlasa, moslashuv jarayoni konstruktiv yo'nalishda rivojlanadi. Moslashuvchan o'quv jadvali, akademik yordam va sportchi talabalarga nisbatan ijobiy munosabat sportchi qizlarning ijtimoiy integratsiyasini yengillashtiradi. Aksincha, ta'lim tizimidagi qat'iylik va sport faoliyatiga befarqlik sportchi qizlarda ijtimoiy stressni kuchaytirib, moslashuvning himoyaviy strategiyalarini shakllantiradi.

Sport institutlari, maktablari va murabbiylar sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini shakllantirishda muhim mikroijtimoiy muhitni yaratadi. Murabbiy nafaqat sport texnikasi va jismoniy tayyorgarlik bo'yicha yetakchi, balki ijtimoiy-psixologik qo'llab-quvvatlovchi shaxs sifatida ham muhim rol o'ynaydi. Murabbiy va sportchi o'rtasidagi ishonchli munosabat sportchi qizlarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va ijtimoiy faollikni oshiradi. Sport tashkilotlarida mavjud bo'lgan ijtimoiy muhit sportchi qizlarning jamoadagi mavqeini, o'zaro munosabatlarini va ijtimoiy moslashuv darajasini belgilaydi. Gender jihatdan tenglikka asoslangan sport muhitida sportchi qizlar o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon eta oladilar. Bunday muhit moslashuvning transformatsion strategiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ommaviy axborot vositalari sportchi qizlarning ijtimoiy qiyofasini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Sportchi qizlarning OAVda qanday talqin qilinishi jamiyatdagi ijtimoiy fikrni belgilaydi va ularning ijtimoiy moslashuv strategiyalariga bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Agar OAV sportchi qizlarni professional sportchi sifatida emas, balki tashqi ko'rinish yoki stereotipik rollar orqali namoyon etsa, bu holat sportchi qizlarning ijtimoiy identifikatsiyasini murakkablashtiradi. Ijobiy va xolis yoritilgan sport faoliyati sportchi qizlarning ijtimoiy mavqeini mustahkamlaydi, ularning jamiyatdagi legitimligini oshiradi. Natijada sportchi qizlar ijtimoiy moslashuvning faol va ochiq strategiyalarini rivojlantiradilar. Shu sababli OAVning mas'uliyatli yondashuvi sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuvi uchun muhim shartlardan biridir.

Sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalari oila va jamiyat omillarining uzviy o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Oila jamiyat qadriyatlarini sportchi qiz shaxsiga

yetkazuvchi vositachi sifatida faoliyat yuritadi. Jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlar oilaviy qarashlarga ta'sir ko'rsatib, sportchi qizlarning moslashuv yo'nalishini qayta shakllantiradi. Agar jamiyatda sportchi qizlarga nisbatan ijobiy ijtimoiy munosabat mavjud bo'lsa, oilalar ham sport faoliyatini qo'llab-quvvatlashga moyil bo'ladilar. Bu holat sportchi qizlarda ijtimoiy barqarorlik va moslashuvning konstruktiv strategiyalarini kuchaytiradi. Aksincha, jamiyatdagi salbiy stereotiplar oilaviy bosimni kuchaytirib, sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuvini cheklaydi.

Sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini shakllantirishning tizimli modeli taklif etiladi. Ushbu model uch asosiy darajani o'z ichiga oladi: mikro daraja (oila va yaqin ijtimoiy muhit), mezo daraja (ta'lim va sport institutlari) va makro daraja (jamiyat, madaniyat va ijtimoiy siyosat). Mazkur darajalar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, har bir darajadagi ijobiy yoki salbiy omillar sportchi qizlarning moslashuv strategiyalariga ta'sir ko'rsatadi. Tizimli yondashuv sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuvini alohida omillar yig'indisi emas, balki murakkab ijtimoiy mexanizm sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Jamiyat va ijtimoiy institutlar sportchi qizlarning ijtimoiy moslashuv strategiyalarini shakllantirishda muhim tizimli rol o'ynaydi. Ta'lim tizimi, sport institutlari, maktablari OAV va ijtimoiy siyosat sportchi qizlarning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasini ta'minlovchi asosiy omillar hisoblanadi. Jamiyat va oila o'rtasidagi hamkorlik sportchi qizlarning barqaror, faol va konstruktiv ijtimoiy moslashuv strategiyalarini rivojlantirish uchun zarur shart hisoblanadi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot sport bilan shug'ullanayotgan qizlarning hayoti va jamiyatdagi o'rniga chuqurroq nazar tashlash imkonini berdi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, sportchi qizlar nafaqat jismoniy tayyorgarlik va musobaqalardagi natijalar bilan, balki kundalik hayotda duch keladigan ijtimoiy munosabatlar, kutishlar va bosimlar bilan ham kurashib yashaydilar. Ularning jamiyatda o'zini erkin va ishonch bilan tutishi sport zalidan tashqaridagi muhitga, eng avvalo, oiladagi munosabatlarga bevosita bog'liqdir.

Oila sportchi qiz uchun tayanch nuqta vazifasini bajaradi. Oilada tushunish, ishonch va qo'llab-quvvatlash mavjud bo'lsa, qizlar sportdagi qiyinchiliklarni ham, hayotdagi sinovlarni ham osonroq yengib o'ta oladilar. Aksincha, cheklovlar, shubha yoki e'tiborsizlik ustun bo'lgan sharoitda sportchi qizlar o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon eta olmaydi. Shunday qilib, oilaviy muhit sportchi qizning o'ziga bo'lgan ishonchi va jamiyat bilan munosabatini shakllantiruvchi asosiy omil ekanligi yaqqol namoyon bo'ladi.

Jamiyat ham sportchi qizlarning yo'lini belgilab beruvchi muhim kuch hisoblanadi. Maktab, oliy ta'lim muassasalari, sport tashkilotlari va ommaviy axborot vositalarida yaratilgan muhit qizlarning sportdagi tanlovi to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligi haqidagi tasavvurlarni shakllantiradi. Agar bu muhit qo'llab-quvvatlovchi bo'lsa, sportchi qizlar o'zlarini jamiyatning to'laqonli a'zosi sifatida his etadilar. Aks holda esa, ular ichki ikkilanish va ijtimoiy chekinish holatiga duch kelishlari mumkin. Sportchi qizlarning jamiyatga moslashuvi faqat ularning shaxsiy irodasi yoki sportdagi muvaffaqiyatlariga bog'liq emas. Bu jarayon oila, ta'lim, sport va jamiyat o'rtasidagi uyg'unlik natijasida yuzaga keladi. Ushbu omillar bir-birini qo'llab-quvvatlagan sharoitdagina sportchi qizlar o'z yo'lini ishonch bilan tanlay oladi, jamiyatda o'z o'rnini topadi va kelajakka dadil qadam tashlaydi. Tadqiqot natijalari sportchi qizlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan amaliy choralar va ijtimoiy tashabbuslar uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati :

1. Abdullayeva, M. A. (2021). Shaxs ijtimoiylashuvi va tarbiya muammolari. Toshkent: Fan va texnologiya.

2. Alimuhamedov, R. S. (2022). Yuqori natijali sportda shaxs va muhit munosabatlari. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
3. Islomova, N. X. (2019). Oila instituti va zamonaviy ijtimoiy jarayonlar. Toshkent: Universitet.
4. Karimova, Z. R. (2022). Gender identifikatsiyasi va ijtimoiy rollar transformatsiyasi. Toshkent: Akadernashr.
5. Mirzayev, S. A. (2020). Sport sotsiologiyasi: nazariya va amaliyot. Toshkent: O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti.
6. Bronfenbrenner, U. (2005). Making human beings human: Bioecological perspectives on human development. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
7. Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York, NY: W. H. Freeman.
8. Coakley, J. (2021). Sports in society: Issues and controversies (13th ed.). New York, NY: McGraw-Hill Education.
9. Connell, R. W. (2009). Gender: In world perspective (2nd ed.). Cambridge, UK: Polity Press.
10. Eccles, J. S. (2011). Gendered educational and occupational choices. Washington, DC: American Psychological Association.

INNOVATIVE
ACADEMY